

Na stopě rysa OSTROVIDA

Dnes žije v Česku asi stovka rysů. Několik desítek na Šumavě, asi dvacet v Moravskoslezských Beskydách a Javorníkách, po pár kusech v Brdech nebo třeba v Jizerkách. Máme být rádi, že je rys u nás doma?

TEXT ŠÁRKA DRBOHLAVOVÁ FOTO ONDŘEJ PROSICKÝ

Dřív žili rysové ve většině našich lesů, než je člověk postupně vyhubil. V 70. a 80. letech minulého století se díky legislativní ochraně velkých šelem začali rysové sami vracet. Návratu rysa na Šumavu i do dalších koutů evropské přírody ovšem napomohl odchyt a přesun rysů ze slovenských Karpat. Budoucnost silně ohroženého druhu je stále v rukách odborníků, ale hlavně nadšených dobrovolníků.

PLACHÉ A UŽITEČNÉ ŠELMY

Řeknete si, čím může být rys užitečný? V přírodě loví hlavně srnčí a menší jelenovitou zvěř, ta je ale přemnožená a ráda okusuje hlavně mladé stromky, takže vlastně přispívá k rovnováze mezi býložravci a vegetací. Uloví i malé prase divoké nebo zajíce, ptáky a další kopytníky. O rysovi často kolují fámy, že zabíjí z rozmaru. „Rys je lovecký oportunist, takže loví tehdy, má-li dobrou loveckou příležitost,“ vysvětluje Martin Tomáš z neziskové organizace Meetlynx (Setkání s rysem). „Jeho celková úspěšnost je totiž docela nízká. Kořist nemůže dlouho pronásledovat, protože má na dlouhé okysličování svalstva malé srdce. To je taky důvod, proč se ke kořisti dlouho vrací. Rys je také známý svým gurmetským vkusem, preferuje čistou svalovinu. Začíná od kýty a protože zkonzumuje do 2 kg masa, postupuje při dalších návratech přes hřbet dopředu svého úlovku. Často útočí na krk, láme vaz. Proto má většinou ulovená srna hlavu zalomenou dozadu. Na těle jsou patrné škrábance po drápech. Rys se obvykle snaží úlovek ukryt, takže přes ní položí třeba větev.“ Pokud takovou kořist najdeme, máme ji vyfotit, ale dlouho se u ní nezdržovat a ohlásit to správě národního parku, CHKO nebo kontaktovat třeba Martina na www.facebook.com/meetlynx/. „V místě nálezů se pak daří rysa vyfotit fotopastí a následně identifikovat jednotlivá zvířata,“ vysvětluje Martin. „Díky tomu víme, jak velký areál rysí obývají, kolik jich je a kolik uloví zvířat.“

EVROPSKÝ KOČIČÍ KRÁL Rys ostrovid je největší kočkovitou šelmou Evropy. Bývá lehčí, ale delší a ne tak vysoký jako velká psi plemena. Každý rys je originál, protože má na první pohled jinak zbarvený kožich.

1

1/ PLACHÁ ŠELMA? „Někteří rysové se vyhýbají obydleným oblastem, jiní vám bez okolků projdou po zahradě.“ říká Martin Tomáš. „Záleží na povaze.“ Čím míň se bojí civilizace a silnic, tím je pro ně hlavně noční život nebezpečnější.

2/ ZUBY Kolik má rys zubů, poznáte když se rozčlí. Je jich 28, tedy o dva méně, než mají ostatní druhy koček.

ZÁŽITEK?

V horách a lesích zahlédnete rysa nejspíš na sklonku dne nebo při rozbřesku.

2

I KOTĚ SE MUSÍ VYCHOVAT

Matky zůstávají s narozenými kotaty od jara skoro celý rok. „Učí je lovit, číhat na vhodném místě, připlížit se ke kořisti a poté skočit, zakousnout se a nenechat se shodit. Řada pokusů je neúspěšná u dospělého rysa, natož pak u kotěte,“ říká Tereza Mináriková, která pracuje na projektu 3Lynx. „Rys se musí naučit vyhýbat nepřátelům, zejména člověku, i cizímu samci, rozeznat jedince svého druhu a naučit se s ním komunikovat.“

Dnes už docela známého rysa Blondáka, jehož máma byla nemocná, vyplpal z kotěte Martinův kolega zoolog Jirka Marek ml. ze Zooparku Zaježd. Podářilo se to s instantním kočičím mlékem doplněným o živiny. Protože vyrůstal rys s lidmi, psy i kočkami, bral je jako partáky. „Rys má jako většina kočkovitých šelem soumrachnou a noční aktivitu,“ vysvětluje Martin. „To jsme si s Blondákem nejvíce užili, když jsme s ním jezdili po školách a přednáškách a spali na hotelovém pokoji. Nechal se hladit a drbat, u toho vrněl jako domácí kočky, jen hlasitěji. Měl ale rychlonabíjení

FOTO JIŘÍ MICHAL, SHUTTERSTOCK.COM

BLONDÁK V MLÁDÍ ZDEMOLOVAL BYT, ALE UKÁZAL PŘITOM SPOUSTU RYSÍHO CHOVÁNÍ, TAKŽE MU TO JEHO VYCHOVATELÉ ODPUSTILI. NA PŘEDNÁŠKÁCH HO VIDĚLO NA 8 TISÍC LIDÍ.

DÁ SE OCHOČIT?
„Jaké to je, když je rys ještě malý, to nám ukázal Blondák (na snímku). Choval se prostě jako kotě domácích koček. Akorát rychleji rostl,“ říká Martin Tomáš. „Protože je ale rys samotářská kočkovitá šelma, jakmile odrostl z kotěte, začal si agresivně nárokovat teritorium.“

1

2

1/ I TADY SPÍ RYSICE Zima ji netrápí, má velmi hustou srst. Na ušních boltcích má štětičky – licousy. **2/ BYSTRÉ OKO** Rysové spatří myš na vzdálenost 75 m, zajíce na 300 m a srnu na půl km. Když zajíc okusuje větvičku, uslyší ho na 60 m. Čich používá při komunikaci, ne při lovu jako psovité šelmy, pro dotykové vjemy jsou zásadní vousy. Když se rys dostane do míst, kde sto let nebyl, lov bývá snadný, protože ho zvířata nevyhodnotí jako nebezpečí.

Mezinárodní ochrana rysa

TEREZA MINÁRIKOVÁ, 3 Lynx Project, a Blondýn

Co vás při sledování rysů na Šumavě překvapilo nejvíc?

Určitě to byla zjištění ohledně toho, na jak velkou vzdálenost se mohou přesouvat. Několik sledovaných samců překonalo více než stokilometrové vzdálenosti. Například rys Luděk došel z Prachatic až do Lince a poté do Novohradských hor. Překvapením bylo i to, že i samice mohou migrovat na dlouhé vzdálenosti. Odhalujeme stále více případů přeshraničních rysů.

Jak rysy sledujete a podle čeho je pojmenováváte?

Protože je každý rys jinak zbarvený a z dobré fotografie je od sebe rozeznáme, sledujeme je na Šumavě, v Alpách a Dinárských pohořích

hlavně fotopastmi. Každý sledovaný rys je zaevidován, dostane kód, a pokud známe jeho pohlaví, dáme mu jméno nebo ho necháme pojmenovat našim lesníkům a myslivcům, často dáme hlasovat lidem na <https://www.facebook.com/AlkaWildlife>.

Čím je projekt 3Lynx výjimečný?

Je prvním projektem, ve kterém spolupracujeme na ochraně rysů s Německem a Rakouskem. Budeme sdílet data o jejich pohybu, určovat rysí jedince, takže půjde přesně odhadnout velikost česko-bavorsko-rakouské rysí populace. Společně budeme připravovat strategii ochrany rysa, i co se týká pytláctví.

a už v průběhu noci si rád hrál. A stačí si představit, jaké to je, když na vás uprostřed spánku skočí rys. A je fuk, jestli na břicho nebo na hlavu nebo se pokouší lovit nohy. Když ale pochopil, že se nám to nelíbí, okamžitě začal vrnět a snažil se nás umýt. Domácí kočky mají drsný jazýček, ale rys ho má jako rašplí. A když vás někdo rašpluje v půl třetí ráno, moc se v noci nevyspíte.“

Že byste rádi tohle sympatické zvíře zahlédli v přírodě? „Každé přímé setkání s šelmami je paráda,“ říká Martin Tomáš. „Zatím asi největší zážitek mám z Šumavy. Jednou mi vyšla rysí kočka s kotětem na strom přes Teplou Vltavu, aniž by o tom věděly, byl to úchvatný pohled.“ Díky výbornému rysímu maskování je ale takových zážitků velmi málo. Martin radí vyzkoušet si oko třeba v přírodních zooparcích při Národním parku Bavorský les u Neuschönau nebo Ludwigsthalu, kde chovají rysy v přírodních výběžích.

Jestli máte z rysa strach, v přirozeném prostředí se ho bát nemusíte. Je plachý a v případě nebezpečí uteče. Dokonce se tak prý chovají i rysí mámy, když hrozí nebezpečí koťatům. Nejdřív zachraňují sebe, protože bez mámy by koťata nepřežila. Pokud by ale vystrašený rys neměl kam utéct, může být velmi nebezpečný. Týká se to ale především zvířat chovaných v zajetí. „Do klece za ním rozhodně nelezte,“ radí Martin. 🐾